

Quaderns d'estudi 36

Desembre 2022

Quaderns d'estudi 36

desembre 2022

**L'Hospitalet i el Baix Llobregat
durant el Pliocè: un viatge de cinc
milions d'anys**

Eric Baulenas Villegas

**De La Torrassa al Gulag:
la història de Pascual Pastor Justón**

Enric Gil Meseguer

**L'Hospitalet de Llobregat.
El proceso de incorporación de la
Salud Mental Comunitaria
al espacio público. 1979-2018**

Mercedes Delgado Anguísola

**La perspectiva del professorat
sobre els impactes de la Covid-19
en l'alumnat de primària i
secundària de
l'Hospitalet de Llobregat.
(cursos 2019-2020 i 2020-2021)**

Diana Mata / Irene Sabaté /
Sílvia Bofill-Poch

**¡Qué noche la de aquel día!
Trascurso de la noche del 23 de
febrero de 1981 en l'Hospitalet**

Nicolás Cortés Rojano

**Canto de pájaros, paisaje urbano y
confinamiento en l'Hospitalet de
Llobregat (Barcelona)**

Martha Cecilia Cedeño-Pérez

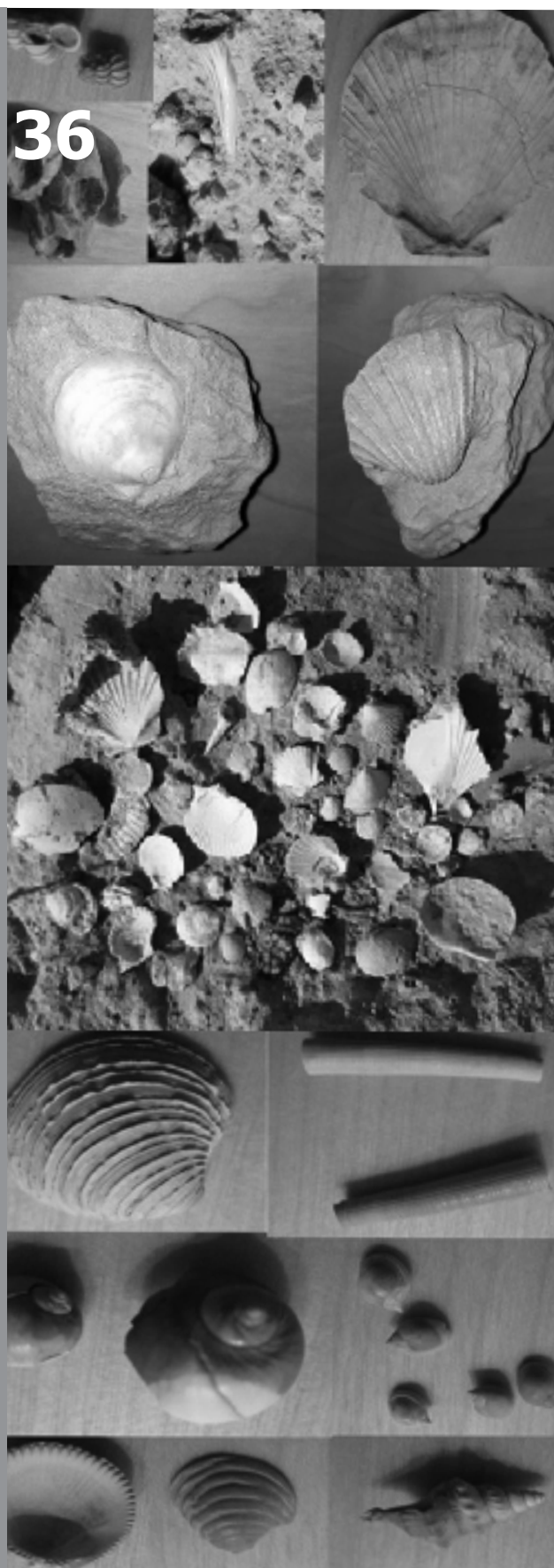
**La Villa Mercedes. Un mite,
una realitat o la vinculació de
l'Hospitalet amb el nazisme**

Joan Piera Ibars

memòries de mestres

**La meva experiència al Rodoreda,
de l'Hospitalet de Llobregat**

Joan Santacana Mestre

Quaderns d'estudi 36

centre d'estudis
de l'hospitalet

Edició Centre d'Estudis de l'Hospitalet

Av. Josep Tarradellas i Joan, 44. Espai Molí
08901 L'Hospitalet
Telèfon 93 338 60 91
<http://www.celh.cat> - celh@celh.cat

Equip d'edició

Martha Cecilia Cedeño-Pérez (Observatori d'Antropologia del Conflictu Urbà, OACU, Barcelona); Marta de Planell (Arxiu Municipal d'Esplugues de Llobregat); Genís Pascual (Centre d'Estudis de l'Hospitalet), Cristina Propios (Llicenciada en Antropologia); Pilar Salvatella Veà (Filòloga); Miguel Solana (Universitat Autònoma de Barcelona).

Consell de Redacció

Marcel Poblet (Historiador, membre del CEL'H); Pilar Massana (Historiadora, membre del CEL'H); Núria Toril (Periodista, membre del CEL'H); Àngel Cebollada (Universitat Autònoma de Barcelona); Maria Villanueva Margalef (Universitat Autònoma de Barcelona).

Consell Assessor

Érika Cecilia Álvarez Cortez (Universidad Mayor. Sede Temuco, Chile); Ph. D. Mónica Euridice de la Cruz Hinojos (Facultad de Artes y Diseño. Universidad Autónoma de México); Gemma Isern (Biblioteca Tecla Sala); Eva Jiménez (Periodista); María del Carmen Ramírez Hernández (Universidad Autónoma Metropolitana. Unidad Xochimilco, México); M. Luz Retuerta Jiménez (Arxiu Comarcal del Baix Llobregat); Ricardo Robledo Hernández (Universitat Pompeu Fabra); Carlos Augusto Rodríguez Martínez (Universidad Pedagógica Nacional. Universidad Distrital Francisco José de Caldas (Colòmbia)); Fermí Rubiralta Casas (Professor d'institut); Joan Santacana Mestre (Universitat de Barcelona); Montserrat Torra Puigdemívol (Catedràtica d'institut); Jesús A. Vila (Periodista i editor, membre del CEL'H); Lúdia Santacana (membre del CEL'H).

Correcció lingüística

Pilar Salvatella Veà.

Producció editorial

Laboratorinectar (ambar@periodistes.org).

Equip de gestió

Enric Ferreras, Lúdia Santacana.

Impressió

Service Point.

Dipòsit legal

B 21307-2020

ISSN edició impresa

2013-9691

ISSN edició digital

2013-9705

Antiguitat

1987

Periodicitat

anual.

Hi col·laboren:

INSTITUT RAMON MUNTANER
Fundació privada dels Centres d'Estudi de Parla Catalana

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Quaderns d'Estudi està indexada a:

DIALNET

(<https://dialnet.unirioja.es/servlet/revista?codigo=26531>)

RACO

(<https://www.raco.cat/index.php/QuadernsCELH/>)

i està llistada a:

MIAR

(<http://miar.ub.edu/issn/2013-9691>)

Quaderns d'Estudi és una revista amb periodicitat anual, i que combina la publicació de números monogràfics amb números miscel·lanis. La revista es publica des de l'any 1987. La revista està adreçada als estudiosos i les persones interessades a conèixer la ciutat de l'Hospitalet des de diferents vessants: cultural, social, econòmica, històrica, mediambiental, etc. Té per objectiu la publicació de textos inèdits procedents de la recerca feta per investigadors/es relacionats amb la ciutat de l'Hospitalet.

NORMES BÀSIQUES PER A LA PUBLICACIÓ D'ARTICLES

Per tal de facilitar el treball d'edició de la revista, els articles es lliuraran al Centre d'Estudis segons les normes que segueixen:

1. Els textos s'adreçaran a: **Quaderns d'Estudi. Centre d'Estudis de L'Hospitalet**, Av. Josep Tarradellas i Joan, 44 (08901 L'Hospitalet de Llobregat) celh@celh.cat. Hauran de ser originals, escrits en català o en castellà. S'acusarà rebut de recepció al primer autor o autora signant de l'article.
2. Els articles es presentaran en versió digital, en format word, tipografia Arial, cos 12. En el cas que incorporin taules, gràfiques o mapes, es lliuraran en format jpg a 300 pp de resolució com a documents a part. L'autor o autora podrà contactar amb el **Centre d'Estudis** perquè li indiquin els programes informàtics més adients.
3. Amb l'article, l'autor o autora haurà de lliurar dues imatges que acompanyin el text i que es publicaran en blanc i negre o color.
4. En document word a part, també s'hauran de presentar les dades personals de l'autor o autora (nom complet, adreça, telèfon i adreça electrònica), acompanyades d'un breu currículum (5 línies) i una foto tipus carnet en document jpg 300 pp.
5. Els articles tindran entre 12 i 30 pàgines, escrites a un espai. Les pàgines es numeraran. Els paràgrafs hauran de separar-se amb un doble espai, sense utilitzar sagnats en la primera línia. Els títols dels apartats s'escriuran en majúscules i negreta, i entre aquests títols i el text es deixaran dos dobles espais per dalt i un doble espai per sota.
6. A la primera pàgina hi constarà el títol de l'article, en negreta i majúscules; sota l'encapçalament i també en majúscules, el nom complet de l'autor o autora. S'ha de facilitar el títol de l'article en català, castellà i anglès.
7. El text dels articles anirà precedit d'un resum de no més de 150 paraules en català, castellà i anglès (que exposarà de manera clara i concisa els objectius, la metodologia, els principals resultats i les conclusions del treball) i d'un màxim de 5 paraules clau en els mateixos idiomes.
8. Les cites textuais aniran en cursiva i entre cometes, sense fer ús del sagnat o el centrat.
9. Les notes es col·locaran totes juntes al final del text, en tipografia Arial, cos 10. Les cites exclusivament bibliogràfiques que s'incloguin a la bibliografia final, no obriran nota a

peu de pàgina, sinó que formaran part del text (nom autor/a, coma i any de publicació, seguit de dos punts si s'indica la pàgina o pàgines, en aquest cas amb un guió al mig).

10. La bibliografia apareixerà per ordre alfabètic (i cronològic si se cita més d'una publicació d'un mateix autor/a) al final de l'article, seguint el format d'aquests exemples (El cognom dels autors en versaleta i si no és possible en minúscules):

Llibre: SERRA PUIG, Eva. *Pagesos i senyors a la Catalunya del segle XVII*. Barcelona, Crítica, 1988.

Capítol llibre: VALDÉS, Ramón. "Ecología y trabajo en un concejo del occidente astur", a/en: PRAT, MARTÍNEZ, CONTRERAS Y MORENO (eds.), *Antropología de los pueblos de España*. Madrid, Taurus Universitaria, 1991, p. 400-415.

Article de revista: GIDDENS, Anthony. "La vida en una sociedad post-tradicional", a/en: *Revista de Occidente*, núm/nº 150, 1993, p. 60-90.

Article de revista digital: RODRÍGUEZ BRAVO, Blanca. "La integració de la dona en els llenguatges documentals: una utopia necessària en la societat del coneixement" [en línia] a/en: *Bid: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm/nº 18. Disponible a: <http://www2.ub.edu/bid/consulta_articulos.php?fichero=18rodri1.htm>. [Consulta: 30 abril 2008].

Text no publicat: SANTACANA, Carles. *Canvi socioeconòmic i dinàmica política a la Catalunya revolucionària: El cas de L'Hospitalet de Llobregat (1936-1939)*. Tesi de llicenciatura, Universitat de Barcelona, 1985.

11. Les referències bibliogràfiques hauran d'incloure els números DOI, en cas que en tinguin d'assignats. Aquests es referenciaran seguint l'esquema <<http://dx.doi.org/numero-DOI>>. Per fer aquesta comprovació, l'agència Crossref disposa d'un formulari en línia a <http://search.crossref.org/referencesque> automàticament assigna el número DOI, si en té, a les referències introduïdes. Cal, però, ser curosos en les dades de la referència (autors, títol, volum i número, pàgines) per tal de facilitar la cerca automàtica.

Exemple: Módenes, Juan A.; López-Colás, Julián (2007). «Second homes and compact cities in Spain: Two elements of the same system?». *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 98 (3), 325-335. <<http://dx.doi.org/10.1111/j.1467-9663.2007.00400.x>>

12. El Consell de Redacció demana un ús no sexista del llenguatge i vetllarà per la seva aplicació.

Aquesta revista es regeix per un sistema de revisors/ores anònims. L'acceptació de l'article serà comunicada per la Redacció a l'autor o autora, així com la inclusió d'aquelles possibles modificacions que les persones especialistes hagin estimat oportunes, perquè siguin preses en consideració. Abans de la publicació, l'autor o autora rebrà les galerades finals per procedir, en el mínim temps possible, a la correcció d'errates.

Els articles no publicats passaran a formar part de BABEL'H, la base de dades bibliogràfiques sobre l'Hospitalet elaborada pel **Centre d'Estudis** que també es pot consultar, entre altres llocs, al catàleg col·lectiu de les universitats catalanes <<http://www.cbuc.es>>.

Sumari

Presentació. <i>Consell de redacció</i> de Quaderns d'Estudi	9
L'Hospitalet i el Baix Llobregat durant el Pliocè: un viatge de cinc milions d'anys per <i>Eric Baulenas Villegas</i>	11
De La Torrassa al Gulag: la història de Pascual Pastor Justón per <i>Enric Gil Meseguer</i>	37
L'Hospitalet de Llobregat. El proceso de incorporació de la Salut Mental Comunitaria al espacio público. 1979-2018 per <i>Mercedes Delgado Anguísola</i>	59
La perspectiva del professorat sobre els impactes de la Covid-19 en l'alumnat de primària i secundària de l'Hospitalet de Llobregat (cursos 2019-2020 i 2020-2021) per <i>Diana Mata / Irene Sabaté / Sílvia Bofill-Poch</i>	93
¡Qué noche la de aquel día! Trascuro de la noche del 23 de febrero de 1981 en l'Hospitalet per <i>Nicolás Cortés Rojano</i>	123
Canto de pájaros, paisaje urbano y confinamiento en l'Hospitalet de Llobregat (Barcelona) per <i>Martha Cecilia Cedeño-Pérez</i>	145
La <i>Villa Mercedes</i> . Un mite, una realitat o la vinculació de l'Hospitalet amb el nazisme per <i>Joan Piera Ibars</i>	163
memòries de mestres	
La meva experiència al Rodoreda, de l'Hospitalet de Llobregat per <i>Joan Santacana Mestre</i>	185

Presentació

Consell de redacció de **Quaderns d'Estudi**

El present volum de Quaderns, que correspon al número 36 de la col·lecció, conté un parell d'articles relacionats amb la pandèmia d'aquests darrers anys, d'altres treballs que ens presenten aspectes de la història de la nostra ciutat reflex d'esdeveniments amb projecció més general, un treball sobre paleontologia local, un estudi sobre la salut mental pública, i un record de mestres.

L'Eric Baulenes, músic que és també paleontòleg autodidacte, que viu a l'Hospitalet i que ha realitzat diversos treballs sobre el Baix Llobregat, ens descriu en el primer article un conjunt de testimonis paleontològics a la nostra ciutat i l'entorn, que evidencien els canvis climàtics que es varen produir durant el Pliocè al sud de la serralada litoral, a les zones que actualment ocupen les poblacions del Baix Llobregat i que llavors estaven submergides per l'aigua. L'article compta amb un extens desplegament gràfic.

En el segon article, **l'Enric Gil Meseguer**, periodista dels mitjans de comunicació municipals de l'Hospitalet, ens presenta la vida de Pasqual Pastor, que l'any 1938 va anar a la Unió Soviètica per a formar-se com a pilot de la República. Els esdeveniments militars varen fer que no pogués tornar fins quinze anys després, durant els quals va haver de passar per un gulag. És el primer cas documentat d'un hospitalenc als camps de treball forçat estalinistes.

El tercer article és un extens treball sistemàtic que, com figura en el títol, tracta de la construcció i assentament d'un espai social de l'àmbit de la salut mental comunitària en la vida pública de l'Hospitalet de Llobregat durant quatre dècades, 1979-2018. **Mercedes Delgado**, psicòloga que ha treballat més de quaranta anys als serveis socials i de salut de l'Ajuntament, constata la presència de la salut i la malaltia mental en la vida social i descriu les formes i modalitats organitzatives i assistencials entre diversos agents socials, fins i tot en àmbits que poden semblar inicialment allunyats del tema.

Diana Mata Codesal, Irene Sabaté Muriel i Sílvia Bofill-Poch, antropòlogues i professores del departament d'Antropologia de la Universitat de Barcelona, analitzen com la crisi socio sanitària ocasionada per la pandèmia de la covid-19 ha impactat sobre els infants i joves de l'Hospitalet de Llobregat els darrers dos cursos escolars, primer el curs 2019-20 amb la suspensió de les classes presencials i el confinament

durant quatre mesos a les cases i la posterior represa de les classes a les aules, en el curs següent, amb l'anomenada "nova normalitat". L'estudi sistemàtic de les respostes de 34 professionals de l'ensenyament ha posat en evidència com s'han eixamplat les desigualtats socials preexistents i demana un ràpid plantejament de solucions per evitar-ho.

Martha Cecilia Cedeño-Pérez es filòloga i antropòloga de la Universitat de Barcelona i ens ofereix en l'article següent, una imatge molt nítida del paisatge urbà que tots vàrem viure durant la primavera de l'any 2020, a les places i carrers de l'Hospitalet, quan vàrem descobrir una altra ciutat, plena de noves visions, d'aromes i sons, però també plena de desigualtats, de fragmentacions i exclusions evidents en aspectes com la qualitat de l'habitatge i de l'espai públic, per exemple. Una ciutat, de vegades compacta, bigarrada, en la qual ha calgut que desapareguessin les persones per tal que ressorgís la vegetació i la fauna natural. Resseguint aquest article retrobarem imatges i moments que els habitants de la nostra ciutat i d'altres vàrem viure d'una manera col·lectiva.

Nicolás Cortés, historiador, tècnic municipal i sindicalista, a més dels seus treballs d'història i antropologia, ha anat recopilant dades sobre la nostra història local. El seu coneixement del tema li permet presentar-nos una descripció molt extensa dels esdeveniments d'aquella tarda, vespre i matinada del 23 de febrer del 1981, tant del que passava a Madrid i altres ciutats de l'estat, com en les actuacions dels hospitalencs implicats en la vida social i política de la ciutat, per a la qual cosa ha pogut comptar amb els testimonis de molts dels actors de la vida política i ciutadana d'aquells moments.

En el següent treball, en **Joan Piera**, un jove historiador de la nostra ciutat, descriu els camins que ha resseguit, pouant en diverses fonts arxivístiques i documentals, com son alguns documents del servei americà d'intel·ligència recentment desclassificats, per tractar d'evidenciar la presència d'alguna branca de les organitzacions nazis pervivents després de la Segona Guerra Mundial a la nostra ciutat, concretament en la localització d'una "Villa Mercedes" on hauria pogut residir algun component de la xarxa.

La història de mestres d'aquest Quaderns, la protagonitza en **Joan Santacana Mestre**, arqueòleg i professor, que ens presenta una reflexió personal sobre l'experiència docent com a professor i director de l'Institut Mercè Rodoreda en uns moments que considera històrics per a la vida de la nostra ciutat.